

**Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»**

Грушкевич О.П.

**Професійна компетентність вчителя трудового
навчання**

Доповідь виголошено під час районного
семінару-практикуму «Підвищення рівня
професійної компетентності вчителів трудового
навчання на заняттях гуртків судномодельовання»

30.10.2017р.

Броди – 2017 р.

Освіта є однією з ключових складових, які гарантують економічний та соціальний благоустрій нашої держави. Майбутнє нашої планети залежить від якості освітніх процесів, а вони в свою чергу залежать від рівня підготовки фахівців різних сфер діяльності.

В Україні сьогодні головним залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки, стрімких технологічних змін, глобалізації суспільства. Успіх вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від працівників освітньої сфери, адже саме від професійної компетентності учителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір [1].

Донедавна фахівець оцінювався згідно з рівнем своєї кваліфікації. Нині недостатньо володіти певною кваліфікацією, сьогодні треба бути професійно компетентним, володіти здатністю та уміннями вирішувати завдання, які постійно виникають у процесі виробництва.

На сьогодні у науці відсутній однозначний підхід до визначення понять «компетентність», «професійна компетентність». Вчені визначають професійну компетентність, як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, як оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції (А. Маркова); як професійну готовність та здатність суб'єкту праці до виконання задач і обов'язків щоденної діяльності (К. Абульханова); як наявність спеціальної освіти, глибокої загальної й спеціальної ерудиції, постійне підвищення власної науково-професійної підготовки (В. Зазикін та А. Чернишова); як потенційну готовність розв'язувати задачі зі знанням справи (П. Симонов) [2; 120].

На думку науковців, показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь та навичок; уміння правильно їх застосувати під час виконання своїх функцій; знання й прогнозування можливих наслідків певних дій; результат праці людини; практичний досвід;

гнучкість методу; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості.

У різних тлумачних словниках тлумачення поняття “компетентний” відрізняються за своїм змістом. У вітчизняній науковій літературі до поняття компетентності в основному включають певну сукупність знань, рівень умінь і певний досвід їх використання.

Бути компетентним – значить уміти мобілізувати у даній ситуації набути знання і досвід. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації. Вона органічно пов’язує одночасну мобілізацію знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності.

Що ж стоїть за словами «професійна компетентність вчителя»? Безперечно, будь-яка компетентність розкривається в діяльності, причому в діяльності ефективній. Ефективність процесу навчання багато в чому залежить від дій педагога – суб’єкта педагогічного процесу, який безпосередньо і багатогранно впливає на кожний його компонент. Завдання вчителя полягає в тому, щоб формувати в учнів мотивацію, навички та вміння самовдосконалюватися, озброїти його ефективною методикою. Впоратися з цим дуже складним завданням може тільки справжній майстер своєї справи.

Успішність реалізації основних завдань педагогіки у значній мірі базується на рівні розвитку особистісних, професійних здібностей педагога, його професійної компетентності, оскільки, як вказують В. А. Сластьонін, І. Ф. Ісаєв, О.І. Міщенко, Є. Н. Шиянов, для того, щоб управляти розвитком особистості, необхідно бути компетентним [5; 35].

Компетенції – це складні професійно-індивідуальні новоутворення, що на основі інтеграції соціального, професійного та особистого досвіду, набутих знань, сформованих умінь і навичок, особистісних якостей, які зумовлюють готовність та здатність спеціаліста до успішного виконання ним професійної діяльності.

Педагогічна компетентність – сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, особистісних якостей учителя, що дають

змогу здійснювати пошукову, естетичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення.

Із поняттям педагогічної компетентності тісно пов'язане поняття педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі.

У педагогічній сфері чільне місце відводиться професійно-педагогічній компетентності. Професійно-педагогічна компетентність - це здатність до продуктивного спілкування в умовах, які визначені педагогічною системою, це складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних вмінь і значимих особистісних властивостей, які обумовлюють готовність до актуального виконання педагогічної діяльності.

Професійна компетентність учителя обумовлює його педагогічну майстерність, а значущість професійної компетентності для педагогічної діяльності зумовлюється її функціями. Тож під професійною компетентністю педагога розуміють і особистісні здібності, які дають йому можливість самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її на практиці.

Професійна компетентність вчителя трудового навчання - це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність, показник розвитку та запорука успішного навчання учнів на уроках трудового навчання.

Головною метою трудового навчання є “формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів” [3; 77].

Щоб досягти цієї мети, вчитель трудового навчання повинен освоїти сучасні технології навчання й виховання, повинен бути здатним пізнати й розвинути кожную дитину, мати нове педагогічне мислення, йти в ногу з сучасністю. Тому

учителеві потрібно прямувати до певного ідеалу майстерності, співставляючи з ним якості своєї особистості і постійно розвиватись.

Ключове значення для становлення компетентного вчителя займає самоосвіта – безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення вчителя, вона сприяє розширенню теоретичних знань про компетентність як педагогічне явище. Самоосвіта – це вид пізнавальної діяльності, яку характеризують активність, самостійність, добровільність і спрямованість на вдосконалення розумових здібностей, формування культури розумової праці. Основні завдання самоосвіти - удосконалення теоретичних знань, професійної компетентності педагога, вивчення й упровадження в практику новітніх досягнень педагогічної науки, нових педагогічних технологій, підвищення професійного рівня.

Підвищення професійного рівня вчителя трудового навчання, оволодіння новими освітніми технологіями, безперервна самоосвіта пов'язані з володінням інформаційними технологіями, вмінням опрацьовувати різні види інформації, адже учні потребують формування здатності до оволодіння ІКТ.

«Ми виховуємо не носія знань, а людину, яка має жити в суспільстві, приносити йому користь», - ці слова В. О. Сухомлинського актуальні і сьогодні [7; 330].

Рівень професійної компетентності вчителя трудового навчання – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, особистого досвіду. Бути компетентним – “бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід, професійні знання, теоретичні та практичні уміння і навички, уміло застосовувати їх на практиці, вміти самостійно вирішувати педагогічні ситуації, сприяючи особистісному розвитку учня, використовуючи такі якості вчителя, як спостережливість, винахідливість, вміння користуватися голосом, дикцією, безпосередній емоційно-вольовий вплив на учня, а також передбачення своїх дій” [8; 22].

Підвищення професійної компетентності здійснюється тоді, коли вчитель порівнює нові ідеї з ідеями в його пам'яті, поєднує кілька ідей, за допомогою

міркувань та експериментів, помилок самостійно виробляє рішення проблеми і у такий спосіб навчається.

Особистий приклад вчителя трудового навчання у всьому (у ставленні до справи, дітей, вміння поважати та в міру вимагати і допомагати) – невід’ємна якість компетентного професіонала [4; 140]

Залучення учнів до дослідницької роботи, до участі в конкурсах дитячої творчості, заохочення учнів до створення власних виробів, бажання й уміння працювати не за зразком, а оригінально – це шлях до оволодіння ними ключовими компетентностями на заняттях трудового навчання і гурткової роботи. Ще В. О. Сухомлинський наголошував: «Дуже важливо, щоб дитина придумувала, винаходила нові комбінації з діючих моделей, складала нові агрегати. Знаходила нове застосування механізмам» [8; 325]. Навчання трудовому навчанню - навчання учнів власній діяльності з вивчення та оволодіння змістом предмета.

Важливе місце для професійного тандему: компетентний вчитель - творчий учень займає гурткова робота з трудового навчання. У системі роботи гуртків із трудового навчання чільне місце займає проектна діяльність, яка впливає на розвиток ключових компетентностей учнів, активізує творчу уяву, ініціативність і можливість учнів. Частина знань отримується учнями в процесі самостійного пошуку шляхом вирішення пошукових завдань, формування вмінь учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці. Керівник гуртка організовує різноманітну роботу учнів для засвоєння ними нових знань, вмінь та навичок, у ході якої здійснюється їхнє виховання й розвиток.

Сучасне заняття гуртка повинно будуватися на основі самодіяльності учнів у навчальному процесі, їх самоорганізації, самоконтролю, самооцінювання, розвитку їх особистості, колективної навчальної діяльності, відповідальності учнів (знає свої обов’язки, приймає їх, реалізує, контролює виконання). Учні вчаться мобілізувати в конкретних ситуаціях знання і досвід, що отримали при вивченні освітніх предметів.

Вчитель трудового навчання спонукає учнів до формування внутрішньої мотивації до навчання, навчає їх ставити мету, планувати, відтворювати поставлені завдання шляхом практичного використання технологічних навичок.

Результатом цієї роботи є проектні роботи, нестандартні вироби учнів. Компетентність вчителя трудового навчання виявляється і у процесі оцінювання творчих робіт вихованців.

Ураховуючи особливості освітніх і виховних значень навчальних завдань трудової підготовки учнів, можна зробити висновок, що ефективно виконати ці завдання може «...тільки вчитель трудового навчання, який освоїв сучасні технології навчання й виховання, здатний пізнати й розвинути кожную дитину, учитель, який має нове педагогічне мислення» [6; 16], вчитель, який володіє професійною компетентністю.

Узагальнюючи вищесказане, підсумовуємо: професійна компетентність вчителя трудового навчання визначає рівень його професіоналізму, а досягнення у професійній сфері відбуваються через здобуття вчителем необхідних компетенцій, що є метою професійної підготовки фахівців.

Під компетенціями розуміємо сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності. Компетентність визначаємо як володіння відповідними компетенціями. Аналіз визначень педагогічної компетентності дає змогу стверджувати, що професійна компетентність вчителя трудового навчання є системою наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості педагога в процесі професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція загальної середньої освіти №12 / 5 - 2 від 22.11.2001 р.
2. Віаніс-Трофименко К. Б., Лісовенко Г. В., Підвищення професійної компетентності педагога. - Х.: Основа, 2007. - 121 с.
3. Головченко О. Формування ключових компетентностей на уроках трудового навчання / Олександр Головченко // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2008. - №3. - С. 77- 79.
4. Забродська Л. М., Онопрієнко О. В., Цимбалару А. Д., Хоружа Л.Л. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник – Х.: Основа, - 2007. - 321 с.
5. Мальцева А. Формування життєвих компетентностей учнів засобами проектної технології / Анна Мльцева // Трудове навчання.- 2012 - №6.- С. 15- 16.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: [у 5 т.]. Т.4.: А - М / [ред.: Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький]; АН УРСР, Ін-т суспіл. наук. - К.: Рад. шк., 1977. - 335 с.
7. Сухорукова А.А. Комплексний підхід до формування професійної компетентності педагогів / Анастасія Сухорукова // Педагогічна майстерня.- 2011 - №2. - С. 35 - 37.
8. Ужакіна О. В. Формула педагогічної компетентності вчителя трудового навчання / Ольга Ужакіна // Трудове навчання в школі. - 2013 - №10. - С. 21 - 23.